



# ΥΝΘΗΚΗ ΤΗΣ ΛΩΖΑΝΝΗΣ



ΤΟΥ ΕΥΑΝΘΗ ΧΑ

**Ο**ι συνθήκες ειρήνης μετά το τέλος του Α' Παγκοσμίου Πολέμου, συμπεριλαμβανόμενης της Συνθήκης της Λωζάννης, συγκρότησαν μια νέα διεθνή νομιμότητα και ένα φιλελεύθερο διεθνές σύστημα. Οι κύριοι δημιουργοί τους ήταν οι ηγέτες των μεγάλων νικητών - Ζορζ Κλεμανσό, Ντέιβιντ Λόιντ Τζορτζ και κυρίως ο αμερικανός πρόεδρος, Γούντρο Ουίλσον.

Ασφαλώς, στη Συνδιάσκεψη της Ειρήνης έγιναν και λάθη ή αμφιλεγόμενες επιλογές: π.χ. ο ορισμός της Γερμανίας ως αποκλειστικής υπεύθυνης για τον πόλεμο ή η επιλεκτική σε βάρος των ηττημένων εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης. Η Γερμανία μπορούσε να ανακάμψει ως μια εξαγριωμένη, αναθεωρητική μεγάλη δύναμη, ένας κίνδυνος που δεν λήφθηκε πλήρως υπόψη από τους νικητές, όπως τόνισε ήδη τότε ο Τζον Μέιναρντ Κέινς. Στον νέο διεθνή οργανισμό της Κοινωνίας των Εθνών (ΚτΕ) δεν μετείχαν οι ΗΠΑ, η ΕΣΣΔ και η Γερμανία, δηλαδή ορισμένα από τα ισχυρότερα κράτη της εποχής, στοιχεία που τον καθιστούσε δομικά ασταθή.

Ωστόσο, έστω και έτσι, οι συνθήκες της ειρήνης

## Η νέα διεθνή

επέφεραν μια ριζοσπαστική αλλαγή στο διεθνές σύστημα. Η εφαρμογή της αρχής της αυτοδιάθεσης των λαών στην Ανατολική Ευρώπη σηματοδότησε τη διάλυση των εκεί αυτοκρατοριών και την επικράτηση του έθνους-κράτους στην ήπειρο. Η αύξηση του αριθμού των ανεξάρτητων κρατών συνδυάστηκε με τη δημιουργία συνθηκών διεθνούς συνεννόησης στο πλαίσιο του παγκόσμιου διεθνούς οργανισμού, της ΚτΕ. Στην ΚτΕ μετείχαν όλα τα μέλη της διεθνούς κοινότητας, για πρώτη φορά και τα μικρά κράτη: ως μη λησμονείται ότι στο σύστημα της «Ευρωπαϊκής Συναυλίας» του 19ου αιώνα, μετείχαν μόνον οι μεγάλες δυνάμεις ενώ τα μικρά κράτη είχαν πολύ περιορισμένα δικαιώματα. Αυτό άλλαξε. Η αντιδραστική αριστοκρατική/αυτοκρατορική τάξη του ευρωπαϊκού παρελθόντος αντικαταστάθηκε από μια νέα νομιμότητα, βασισμένη στην αρχή των εθνοτήτων - παλαιό αίτημα των ευρωπαϊών φιλελεύθερων. Κατά τον μεσοπόλεμο, η νέα νομιμότητα υπέστη την επίθεση των δυνάμεων του αναθεωρητισμού,



ΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

## ς νομιμότητα

ιδίως της ναζιστικής Γερμανίας, αλλά θριάμβευσε με το αποτέλεσμα του Β' Παγκοσμίου Πολέμου.

Η Συνδιάσκεψη της Λωζάννης ήταν αναπόσπαστο μέρος αυτής της νέας νομιμότητας, έστω και εάν μια από τις βασικές της διευθετήσεις περιλάμβανε και τη σκληρότατη ελληνοτουρκική υποχρεωτική ανταλλαγή πληθυσμών. Στο επίπεδο αυτό, όμως, είχε ήδη προηγηθεί το τουρκικό τετελεσμένο της εκδίωξης των Ελλήνων από τη Δυτική Μικρά Ασία και την Ανατολική Θράκη, ενώ η Τουρκία διακήρυξε την πρόθεσή της να εκδιώξει και τους υπόλοιπους Έλληνες από το έδαφός της. Έτσι, η ρύθμιση εκείνη επιβλήθηκε από τη νικήτρια Τουρκία στην ηττημένη Ελλάδα, που δεν μπορούσε να αμφισβητήσει τα τετελεσμένα. Σε κάθε περίπτωση, η μετάβαση της περιοχής από την αυτοκρατορική διακυβέρνηση στο μοντέλο του έθνους-κράτους, η δημιουργία της Τουρκικής Δημοκρατίας, το τέλος της ελληνικής Μεγάλης Ιδέας και η διαρρύθμιση των συνόρων στην «Εγγύς Ανατολή» σήμαιναν ότι η Συνθήκη της Λωζάννης αποτελούσε καμπί

για την ευρύτερη περιοχή. Έτσι, η Συνθήκη δεν αποτελεί μόνον μια περιφερειακή διευθέτηση. Είναι ο πυλώνας της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης σε αυτό το τμήμα της υφιλίου, και ως εκ τούτου έχει ευρύτερους ρόλους στο διεθνές σύστημα και της εποχής μας.

**Η** Ελλάδα είχε υπάρξει δύναμη αμφισβήτησης του παλαιού, αριστοκρατικού και αντιδραστικού διεθνούς συστήματος. Τώρα, έστω και με το τραύμα της Μικρασιατικής Καταστροφής, αισθάνθηκε ότι μπορούσε να αποδεχθεί τα νέα σύνορα και τη νέα νομιμότητα. Έκανε γενναία βήματα στην κατεύθυνση αυτή: την ελληνοτουρκική προσέγγιση του 1930, την αποφασισμένη σύνταξή της με τις δυνάμεις της νομιμότητας κατά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, τη δυτική και την ευρωπαϊκή επιλογή στα μεταπολεμικά χρόνια. Η Συνθήκη της Λωζάννης και η υποστήριξη της φιλελεύθερης διεθνούς τάξης αποτελούν τη βάση της πολιτικής της έως σήμερα.

Ο Ευάνθης Χατζηβασιλείου είναι καθηγητής στο τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, γενικός γραμματέας του Ιδρύματος της Βουλής για τον Κοινοβουλευτισμό και τη Δημοκρατία.